

STEINBACH JÓZSEF

A misszió kérdései ma¹

Igei-teológiai alapvetés

Engedjék meg, hogy egy rövid, koncentrált igei – teológiai alapvetést tárjak a hallgatóság elé, témánkat illetően.

A Korinthusi 2. levél, 2. fejezetének 12. versétől olvasok néhány igeverset: „12. Amikor pedig megérkeztem Troászba a Krisztus evangéliumának hirdetésére, bár az Úr kaput nyitott előttem, 13. nem volt nyugalma lelkemnek, mivel nem találtam Titusz testvéremet. Ezért elbúcsúztam tőlük, és elmentem Macedóniába. 14. De hála legyen Istennek, aki a Krisztus ereje által mindenkor diadalmenetben hordoz bennünket, és ismeretének illatát terjeszti általunk mindenütt. Mert a Krisztus jó illata vagyunk az Isten dicsőségére...”

Hadd olvassam most csak idáig az igeszakaszt – bár igen fontos dolgok következnek a továbbiakban is. Ebből az igeszakaszról kiderül az, hogy az egyház szolgálata az evangélium kommunikálása. Tehát az egyház szolgálata mindenképpen az evangéliumhoz kötött szolgálat: „Amikor pedig megérkeztem a Krisztus evangéliumának hirdetésére”. Az örömhír ennyi: megváltott emberek vagyunk, örök életünk van, és ettől kezdve az örök élet rendje és bősége betölti a földi életünket.² Tehát: az örök élet megjelenik ebben a földi életben. Dietrich Bonhoeffer hangsúlyozta, hogy minden, ami az evangéliumban a túlnaniról szól, az ezért a viláért szólal meg elsősorban. Tehát az egyház szolgálata mindig az evangéliumhoz kötött szolgálat.³ Én óriási problémának látom azt, hogy az egyház sokszor szem elől téveszti ezt a lényegét, és beleveszik a „részletekbe”. A részletek nagyon fontosak, de az a mi szolgálatunk, hogy a lényeggel áthassuk a részleteket.

Tovább figyelve a felolvasott igeszakaszra, kiderül, hogy az egyház szolgálata egy adott helyhez kötött szolgálat: „Amikor pedig megérkeztem Troászba a Krisztus evangéliumának hirdetésére”. Troászból aztán Pál majd továbbment Macedóniába. De amikor Pál Troászban volt, akkor csak azokra figyelt, akik Troászban éltek. Az egyház szolgálata egy adott helyhez kötött szolgálat. Ez azt jelenti, hogy Isten nem a világ összes emberét kéri rajtunk számon. Ezt értsük meg! Ez az üzenet egy csomó görctől megszabadít bennünket. Isten nem a világ összes emberét, és azok valamennyi nyomorúságát kéri rajtunk számon, hanem azt a területen (településen, adott helyen) élő embereket, ahová bennünket Ő a szóban forgó időszakban helyezett: hozzájuk szól a küldetésünk.

Az Ige kommunikálása, az átfogóbb értelemben vett igehirdetés, folyamatos szolgálat: huszonnégy órás szolgálat. „Nem volt nyugalma lelkemnek”, mondja az apostol, „mivel nem találtam Titusz testvéremet”. Ebben a kijelentésben ott rejtőzik szolgálatunk lényege, hogy „izgat” az ügy, az Isten ügye, „nyugtalanít”, mert az Úr a legfontosabbat bízta rám. Ez a szent nyugtalanság át kell hogy járja az igehirdetés minden formáját: a konkrét prédikációs munkát ugyanúgy, mint az apostol által említett pásztorációt, miszerint számon tartom a rám bízott nyáját, de ide érhetjük a lekipásztorság gyönyörű szolgálatának minden ágát. E szent nyugtalanság nélkülözhetetlen része ennek a szolgálatnak, amely nélkül valóban jelentkezik az ellaposodás, a megfáradás, a kiégés,

Az evangélium kommunikálása szóbeli bizonyágtételhez kötött szolgálat. Pál Troászba is az evangélium hirdetésére érkezett meg. Az Ige kommunikálása kapcsán annyiféle módszerrel próbálkozunk manapság, stratégiákkal, technikákkal, amelyeknek mind az a célja, hogy

¹ Elhangzott a Selye János Egyetem Református Teológiai Karán, Komáromban, 2014.02.19-n.

² A nyolcvanas évek egyik magyar rock együttesének frontembere fogalmazott így, a megtérése után.

³ Dietrich Bonhoeffer, Vadmecum, Elmélkedések az év minden napjára, Kairosz Kiadó, Budapest, 2006, május 24.

meggyőzzük az embereket. Nagy élményem volt mostanában az egyik hittanórán. Amikor gyakrabban tartottam hittanórákat, sokféle módszert és eszközt alkalmaztam: flanell, bábozás, játékok, programok, manapság projektor kivetítés. Kellenek is ezek a módszerek és eszközök a hitoktatásban, ez nem is lehet vita tárgya. Ám az előbb említett hittanórán újból megerősödött bennem az Ige igazsága, miszerint a hit hallásból van, vagyis az Ige kommunikálása elsősorban szóbeli bizonyágtételhez, az evangélium hirdetéséhez kötött szolgálat: „*A hit tehát hallásból van, a hallás pedig a Krisztus beszéde által*” (Róma 10,7). Az történt ugyanis, hogy hirtelen kellett „beugranom”, nem volt időm előkészülni a „technikákkal”, így „csak” narrative tudtam jelen lenni a gyerekek között. Ezek a gyerekek pedig, akiket már odahaza is folyamatos audió-vizuális ingeráradat fenyeget, itták a szavaimat: a szóbeli bizonyágtétel hatása nagyobb volt bármely eszköz bevetésénél. Csak igazolását tapasztaltam az Igéből következő, évszázados felismerésnek, amely nem zárja ki természetesen a módszerek fontosságát, hogy az egyház élettevékenysége, az átfogó értelemben vett igehirdetés szóbeli bizonyágtételhez kötött szolgálat. Soha ne tévesszük szem elől ezt az igei igazságot akkor sem, amikor úgy tűnik, hogy a beszéd, és különösen az Istenről való beszéd válságban van.

Az apostol arra is utal, hogy az evangélium kommunikálása hiteles élethez kötött szolgálat: „*Krisztus jó illata vagyunk az Isten dicsőségére*”. Mondjuk ki kertelés nélkül, ha egy lelkipásztor, egy adott gyülekezetben, egy adott szolgálati helyen, bármely ok miatt elveszítette a hitelét, függetlenül attól, hogy egyébként a konkrét ügyben kinek van igaza, akkor ott valami végérvényesen megtört; hiába próbálkozunk, hiába erőltetnénk az újrakezdést, ott azzal a személlyel már nem épül, hanem elkezd sorvadni a gyülekezet; leépül a szolgálat.

Összefoglalom ezt a rövid igei alapvetést, amit kizárólag a felolvasott Ige alapján próbáltam megfogalmazni: az egyház élettevékenysége, az igehirdetés, amely az evangéliumhoz, az adott helyhez kötött, továbbá szóbeli bizonyágtételhez, hiteles élethez kötött, folyamatos szolgálat. Ha ezt az igei és teológiai igazságot komolyan vesszük, akkor minden „görcstől”, minden kimutatott eredmény és statisztika kelleténél nagyobb jelentőségétől megszabadulunk. Pál apostol ugyanis úgy zárja le ezt a szakaszt, hogy hangsúlyozza: megtapasztaltuk, az Úr diadalmenetben hordoz bennünket, és kaput nyit az evangélium előtt. Tehát az eredményt bátran bizzuk csak az Úrra, ez a hitből fakadó ráhagyatkozás pedig felszabadít bennünket a szolgálatra.

Helyzetfelmérés

Olyan életmódváltást élt át a ma embere, beleértve a mai tempót, az öngyilkos rohanást, a sok feszültséget, bizonytalanságot és kiszolgáltatottságot, a szekularizációs, urbanizációs, kommunikációs tényezőket már nem is említve, erről a lelkigondozó lelkészek sokat tudnak, miszerint ebben az „életmódban” az emberek erőforrásra, vigasztalásra várnak, tehát megszólíthatók. Az életmódunk az evangélizáló és lelkigondozói igehirdetés fontosságára hívja fel a figyelmet. Az életmódváltáshoz kapcsolódnak azok a „külső” befolyásoló tényezők, amelyekben benne élünk: szekularizáció, urbanizáció, mobilizáció⁴ (tudjuk-e követni ezt a mobilizációs irányt?), kommunikációs robbanás, néha elhordozhatatlan ingermennyiséggel, a településszerkezet megváltozása, miközben egy hagyománytörést tapasztalunk. A szekularizációból következik az ún. „hagyománytörés”, miszerint már nem magától működik a rendszer, ha meghúzzák a harangot, arra még nem jönnek közénk az emberek, alapjaiban alakítja át az egyházhoz, istentisztelethez, igehirdetéshez való viszonyt. Ide soroljuk a lelkipásztor presztízsének megváltozását, az egyház társadalmi tekintélyének átértékelődését, az egyháziatlanságot, a különböző kegyességi és írásmagyarázati végletek, és

---

⁴ Ezt a leírást még lehetne fokozni: globalizáció, posztmodernitás, pragmatizmus, kommunikációs robbanás...

a más világvallások megjelenését, az új vallási jelenségeket; mind-mind külön nagy téma. Ismernie kell, tudomásul kell venni, és számolnia kell ezzel a változással.⁵

Az életmódváltás mellett egy másik tényező, amely befolyásolja az igehirdetést: az értékválság. Nem merünk értékeket, fix pontokat megfogalmazni, pedig az evangéliumból világos út és irány következik. Nem arról van szó, hogy kiskorúságban tartva az embereket, majd mi megmondjuk nekik mindenben a „tutit”, mindazt, amit tenniük kell; de arról igenis szó van, hogy az evangéliumból következő örökkévaló értékek képviselője, és biztos meghirdetése elengedhetetlen. Ez lenne az egyház és az igehirdetés tanítói, és még inkább prófétai szolgálata, mint ahogy az előző, az egyház és az igehirdetés lelkipásztorai, és evangélizáló szolgálatának felelne meg. Ahogy a vonat sínen van, úgy kell nekünk is a biztos, örökkévaló értékeket is képviselni. Kant a filozófia útján, bizonyító eljárással mondta ki, hogy vannak olyan értékek, amelyek kortól, kultúrától függetlenül általánosan, mindenhol, mindenkor érvényesek. Erre példaként a tízparancsolat második kőtáblájának „megfordított értelmét” hozza igazolásul: akarhatod-e, hogy mindenki lopjon, paráználkodjon, öljön, hazudjon, kívánja a másét?

Tehát beszélhetünk egy életmódváltásról, melynek okán várják az emberek a megszólítást és a vigasztalást; és beszélhetünk egy értékválságról, melynek okán várják az igehallgatók a tanítói és a prófétai hangot; de ezek mellett tanúi vagyunk egy értelemvesztett élet-állapotnak is. Döbbenetes, milyen mentális állapotban vannak emberek, akiken nem is látszik, komoly emberek, végzik a munkájukat, és belül az üresség érzésével gyötrődnek, netalán a kérdést is fel merészelik tenni maguknak, hogy mi értelme úgy az életnek, ahogy élek?⁶ Csehov a „Három nővér” című drámája végén kiáltja világgá a kérdést: „Vajon egyszer megtudjuk-e, miért éltünk és szenvedtünk?” Számos beszélgetés és telefon tárgya ugyanez a kérdés, a mindennapok szürkeségéből: van-e így, ennyire rohanva értelme? „Logoterápiára” van szükség, nem csupán a Victor Frankl-i értelemben, hanem arra a logoterápiára, amit a Logosz, az Isten Igéje, Jézus Krisztus evangéliuma adhat.

Missziológiai konzekvenciák

Végezetül néhány missziológiai következtetést szeretnék levonni az eddig elhangzottakból. Lesslie Newbiggin szerint⁷ az evangélium a nyugati társadalmakban már nem tartozik a „nyilvános igazsághoz”. Mit jelent ez a „nyilvános igazság”? Ez egy missziói fogalom. A „nyilvános igazság” az, ami a mindennapokban fontos, ami megjelenik az élet egyházon kívüli területein is, a társadalomban, a politikában, a gazdaságban. Az igehirdetés válsága valahol itt keresendő, hogy teljesen átalakult körülöttünk a világ, megannyi „külső háttérváltozó” lett egészen más. Mit jelent azon állítás, miszerint a nyugati társadalmakban az evangélium már nem a nyilvános igazság szintjén lelhető fel? Azt, amit én egy ballagási ünnepség után tapasztaltam, amikor családotul elmegyünk egy étterembe, és mi ott is elmondjuk az étkezés előtti imádságot, miközben úgy néznek ránk, mintha a Holdról jöttünk

⁵ Ezt a jelenséget úgy is le lehet írni, hogy egyházatlanodás: vallás igen, egyház nem, miközben megjelennek a teológián belül is a pólusok, fundamentalizmus és liberalizmus, különböző kegyességi irányzatok, új vallási jelenségek. Ezt a jelenséget kíséri az egyházban való csalódás, az intézmény elutasítása, a szabadság hamis értelmezése, a lelkész presztízisének csökkenése. - Ezek mind az igehirdetés válságának „külső” tényezői, amelyek számos újabb, már nem homiletikai, de **missziológiai és egyéb teológiai kérdéseket hoznak elő**, például a hagyomány és újítás kapcsolatát, az örökölt, de sokszor nem felújított, nem fűthető és komfortosítható templom-épületeink problémáját, a „liturgikus tér” méltó voltának kérdését. De folytathatnám ezeket a kérdéseket! A gyökereimben rejlő identitásomat hogyan ismerhetem fel az új körülmények között? Mit jelent ez egy teljesen új gyülekezet építésekor, ahol helyi szinten nincsenek ilyen keretek; ugyanakkor mégiscsak reformátusként vagyunk jelen? Mit jelent a konkrét helyhez igazított misszió? Mit jelenthet az új helyzetben a kísérletezés és a kreativitás?

⁶ Az önreflexió ilyenfajta képességét, az érzelmi intelligenciával együtt azonban alig munkáljuk ki a felnövekvő nemzedékben.

⁷ Lesslie Newbiggin, *Evangélium a pluralista társadalomban*, Harmat, Budapest, 2006.

volna: mert az evangélium a mi színterünkön már nem a nyilvános igazság szintjén helyezkedik el; nem tényező, nem fontos, nem számít, nem ismert; vagyis idegen elem.⁸

A másik missziológiai fogalom: a „holisztikus misszió”. Mit jelent ez? - Az Ige szolgálata nem végezhető áldásosan az emberek szeretete nélkül, a felénk való nyitott, elfogadó, krisztusi szeretet nélkül. Az egyháznak az emberek közé kell menni, közöttük kell élni: vagyis az egyházi szolgának a piacra kell mennie, nem pedig a teológiai igazságok pusztájába, beszélgetni kell a hallgatókkal, rávenni őket arra, hogy a saját életükre nézve gondolják végig a textust.⁹ - Ez un. „holisztikus misszió” elve, amely a nyitottság teológiai kérdését teszi helyre. Isten az egész világ ura, így a gyülekezet legyen jelen az emberek „világi”, mindennapi, természetes közegében (a piacon, a puszta helyett), és ezt az igehirdetés is vegye figyelembe. Ez minden nyitottság teológiai alapja, amely nem egy hamis, hanem üdvösséges irányt mutató nyitottság. Éppen ezért alapvető követelmény, hogy ne legyen életidegen az igehirdetés. - Ez a tény szolgálatunkra nézve, a fent kifejtett, un. „holisztikus misszió” elvéből¹⁰ következően hangsúlyozza, hogy úgy prédikáljunk és szolgáljunk, hogy konkrétumokat mondjunk az általánosságok helyett, sőt tantételek és elvont teológia helyett a mindennapi élethez adjunk gyakorlati igei irányt, valamint erőt és vigaszt. Ezt teljesítve persze következhet a tanítás is. - A kérdéskörnek azonban van egy másik oldala is. A holisztikus misszió kapcsán nem az emberek igényeinek kielégítéséről van szó. A misszió kezdete egy új valóság jelenléte, a Szentlélek hatalommal való jelenléte. Az emberek érzik a jelenlétét valaminek, ami magyarázatra szorul. Az egyház mai missziója kapcsán folytatott viták során gyakran halljuk, hogy az egyháznak azokkal a valós kérdésekkel kellene foglalkozni, ami az embereket foglalkoztatja. Ez nem más, mint Jézus és az egyház missziójának félreértése. A világ kérdései nem az élethez vezető kérdések. A misszió bibliai logikája éppen fordítottja ennek. Ahol az egyház hűséges az ő Urához, és ahol az eljövendő világ erői megnyilvánulnak, ott az emberek fel fogják tenni a valóságos kérdéseiket, amelyre a válasz csakis az evangélium lehet. Ezért Pál apostol a leveleiben mindig a hűségre buzdít, és nem arra, hogy legyünk aktívak a misszióban. - A hagyomány és újítás kapcsolatának, módszereket és stratégiákat érintő kérdései következnek ebből, amit most nincs lehetőségem kifejteni (egy ilyen kérdés a sok közül – igehirdető a lelkész, vagy közösség-szervező, ha mindkettő, melyik elsősorban, nem cserélődött fel a sorrend?).

Az igehirdetés válságának kapcsán megemlítem az istentisztelet összhatásának kérdését, amelynek centrális, szerves része az igehirdetés.¹¹ Ez a tényező csak növeli a feladat komplexitását. Felmerül az a probléma, hogy miként illeszkedik az igehirdetés, az istentisztelet minden egyéb részéhez, amelynek nyomán tényleg létrejön egy „áldott összhatás”? Igehirdetés, igehirdető, liturgia, liturgikus tér, az élet istentisztelete, ezek összefüggései mind ide tartoznak. Ez az összhatás, biblikusan két betűben összegezhető. A tanítványok a megdicsőülés hegyén fogalmazták meg ezt: „jó itt”, jó volt itt (Máté 17,4). Az igehirdetésnek pedig az a funkciója, hogy meg tudjam mondani konkrétan, hogy miért volt jó, vagyis ne csak érezzem ezt a jót, hanem meg tudjam fogalmazni, hogy miért volt jó: mit kaptam, mi az üzenet, amit alátámaszt mindaz, ami az istentiszteleten történik, az első perctől

⁸ A misszió hatalmi igény, vagy nem? Amennyiben határozott irányban formálni akar, mindenképpen az.

Azonban akkor legitim ez a hatalmi igény, ha ez nem az ember, hanem az Isten hatalmi igénye, akinek valóban abszolút igénye van az életünkre!

⁹ Godwin Lämmermann, *Zeitgenössisch predigen*, Stuttgart, Berlin, Köln, 1999.

¹⁰ A holisztikus misszió lényegét itt a lábjegyzetben hadd egyértelműsítsem: Isten az egész világ ura, így a gyülekezet legyen jelen az emberek „világi”, mindennapi, természetes közegében (a piacon, a puszta helyett), és ezt az igehirdetés is vegye figyelembe. Ez minden nyitottság teológiai alapja, amely nem egy hamis, hanem üdvösséges irányt mutató nyitottság. Alapvető követelmény, hogy ne legyen életidegen az igehirdetés.

¹¹ Az összhatás kérdése valójában a **spiritualitás kérdését** veti fel: az igehirdetés, az igehirdető, az istentisztelet, az egyház lelkiségének kérdését veti fel.

kezdve, az utolsóig. Ez az aranyalma ezüstitányéron elve (Példabeszédek 25,11).¹² - Egy egészen porfán példával szemléltetem, mire gondolok az összhatást illetően. Megajándékoztak engem és a feleségemet egy-egy jeggyel egy dél-amerikai világsztár koncertjére, a Budapest Arénába. Nagyon fáradtan mentem oda, másfél óras késéssel kezdődött a koncert, rengeteg ember, reggelre ismét vissza kellett érnem Budapestre, nem volt kedvem igazából a dologhoz, úgy volt, hogy otthagynom az egészet. Aztán csak arra emlékszem, hogy elkezdődött a koncert, és elfelejtettem, hogy fáradt vagyok, eltűnt az emlékezetemből, hogy holnapra nem vagyok kész, csak a jelen érdekelt, ami ott történt. Ez persze csak utólag lett így tudatossá és megfogalmazhatóvá. Pannenberg azt mondja, hogy az üdvösség az Isten örök jelene; vagyis az üdvösség megtapasztalása nem más, mint az, hogy Isten jövője betör a jelenembe.¹³ Az ember nyomorúsága az, hogy vagy a múltat nem tudja letenni, vagy a jövő miatt aggódik, és soha nem él a jelenben. Az üdvösség az Isten örökkévaló jelene, mondja Pannenberg. Mindezt a Budapest Arénában kellett megtapasztalnom. Nemcsak magát az összhatást tapasztaltam meg: hogy jó volt, elfeledkeztem a múlttól, és nem aggasztott a jövő, nemcsak az örökkévalóság jelenét tapasztaltam meg ott és akkor; hanem az összhatás mellett konkrét dallamokat és szövegeket vittem magammal haza; vagyis a megtapasztalt „jó” konkrétta lett, mert tartalmat kapott ez a jó, és meg is tudtam fogalmazni, miért volt jó, nemcsak éreztem ezt a jót. A példát felejtjük el bátran, illetve emeljük teológiai, homiletikai magasságokba.

Csak zárójelben említem, mert részben kapcsolódik a témához: amennyiben a lelkipásztor azt teszi, ami a dolga, akkor az adott lehetőségek keretei között, igenis az Isten az odaadó munkát megáldja, és az Úr a lehetetlennek tűnő helyzetekben is kapukat nyit. A szorgalmas munka nyomán tapasztalt áldás (megtanulva, örülni a legkisebb eredménynek is), hozzájárul ahhoz, hogy messze elkerüljön bennünket mindenféle válság és megfáradás, akár lelkészi, akár igehirdetői szolgálatunkban, akár személyes életünkben.¹⁴ Itt lesz a missziológiai kérdés személyi kérdéssé. Ez azért is hangsúlyos, mert az emberek várják, hogy az Igével megszólítsák őket, még akkor is, hogyha ezt ők tudatosan nem tudják így megfogalmazni, éppen az imént megfogalmazott tények miatt: életmódváltás, értékválság, értelemvesztettség. Országos honlapunkon,¹⁵ és átvéve a dunántúli református honlapunkon, Cserhalmi Györggyel megjelent egy interjú, aki „kóbor reformátusnak” nevezte magát. Köntös László, dunántúli főjegyzőnk nyílt levélben reagált az írásra. Bizony elég érdekes, megdöbbentő dolgokat mondott a művész úr, a református igehirdetéséről. Az a baj csupán, hogy nem tudom cáfolni azt a mondatát, ami telibe talált: rólunk, református igehirdetőkről mondja, hogy nem tudunk egy ép mondatot összerakni, össze-vissza beszélünk, nem az evangéliumot hirdetjük, ami a dolgunk lenne, hanem állandóan belekeveredünk az aktuálpolitikába. (Nem a „polisz” – ról beszélt, hanem az aktuál, párt-politikáról.) Feltartottam a kezem, és azt kellett mondanom, tisztelet a kivételnek, hogy bizony jogos ez a kritikai észrevétel. Arról már nem is beszélek, hogy amikor Ákost élő koncertre hívtuk, a Dunántúli Református Napokra, milyen kritikai észrevételt tett hasonló témakörben.¹⁶

Ez az előadás inkább csak vázlat, igei-teológiai alapvetés és helyzetfelmérés után néhány kérdés felvillantása szolgálatunkat illetően. Gondoljuk tovább!

¹² [Példabeszédek 25,11](#): „Mint az aranyalma ezüstitányéron, olyan a helyén mondott ige”.

¹³ Wolfhart Pannenberg, *Mi az ember?*, Egyházforum, Budapest, 1998.

¹⁴ Illés addig volt depressziós, amíg vissza nem tért abba a feladatba, ara helyére, amit elhagyott; a feladat nem lett könnyebb, sőt életveszélyes maradt, de kapott erőt, oltalmat, és nem volt többé kedélybeteg (kiégett, megfáradt), nem akart meghalni (1Királyok 19,1-8)..

¹⁵ Köntös László, *A körön belül*, - Nyílt levél Cserhalmi Györgynek, <http://reposit.hu/blog>.

¹⁶ „... a tiszteletes úr hosszan beszélt a jó és rossz csillagok követéséről, Marilyn Monore, Zámbo Jimmy, a focista Kaká és Eperjes Károly neve egyazon prédikációban hangzott el. Megrázó élmény volt.” – Dunántúli Református Lap, 2010, március.